

FOCȘANII VĂZUȚI DE CALĂTORI STRĂINI (SEC. XVI — 1859)

GH. SIBECHI

În valorificarea mărturiilor străine, ca izvoare externe în abordarea diferitelor aspecte istorice, se impune, după cum este știut, a nu se ignora o multitudine de factori care au influențat mai mult sau într-o măsură mai redusă redactarea textului ce *ne-a parvenit*. Între aceștia trebuie menționați între altele : secolul în care s-a redactat textul respectiv, atitudinea călătorului respectiv față de poporul român, apartenența de clasă a acestuia, profesia și gradul său de cultură, problematica principală ce și-a propus s-o trateze, timpul avut la dispoziție pentru a lua contact cu realitățile românești, personalitatea autorului, ce destinație avea relatarea respectivă etc. Așadar, conținutul relatărilor înrîurit implicit de factorii enumerați mai sus cît și de alții, va fi mai mult sau mai puțin obiectiv, mai lapidar, sau mai dezvoltat, apropiat de realitate sau tendențios, cu exagerări evidente, va cuprinde aspecte multiple sau se va rezuma doar la ceea ce și-a propus să vadă autorul, va fi profund cu detalieri și nuanțări fine ori, dimpotrivă, superficial, reținînd doar aspectele ce impresionează la prima vedere etc. Din aceste considerațiuni știrile ce parvin de la călători străini, unele purtînd evidenta pecete a grabei, trebuie raportate la sursele interne, dacă sînt, știut fiind că încorporează o doză mai mare de obiectivitate.

În acest spirit, mărturiile referitoare la Focșani care în a doua jumătate a secolului al XVI-lea era o așezare rurală¹ ce-a evoluat treptat spre a deveni tîrg, sînt pentru această perioadă reduse.

Una din cele mai vechi relatări străine despre Focșani aparține englezului Henry Cavendish (1550—1616) care a consemnat în jurnalul său de călătorie că, în ziua de 16 iulie 1589 a servit prînzul, împreună cu suita sa în Focșani „sat prin care trece un riuleț care desparte Țara

¹ Dumitru F. Calan, *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, Tipografia, legătoria de cărți și steriotipla Gh. A. Diaconescu, 1906, p. 11.

Românească de Moldova“². Pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea Focșanii n-au reușit să depășească statutul de sat situat la granița dintre Moldova și Țara Românească și care, probabil, nu se deosebea prea mult de așezările umane similare din apropiere. Dovadă, istoricul și arhitectul militar Filippo Pigaferra (1533—1604) în lucrarea sa „Scrittura della difensa di Transilvania fatta al Cardinale Paravicino“ la 2 mai 1598 a reținut numele Focșani dar, probabil pentru că localitatea nu avea nimic deosebit, a atribuit acest nume riului Milcov despre care a reținut că, prin el, vara se trece prin vad cu caii“³.

Un anonim polon consemna în jurnalul său de campanie (21 septembrie — 24 octombrie 1600) la data de 5 octombrie, existența satului Focșani care, la data respectivă era împărțit în două, jumătate aparținînd Moldovei și jumătate Țării Românești⁴.

Începînd cu secolul al XVII știrile străine despre Focșani devin tot mai numeroase datorită devenirii sale ca oraș cu o dezvoltare economică din ce în ce mai avansată.

Poetul polonez Samuel Twardowski (cca. 1600—1660), component al soliei ducelui Cristofor de Zbaraz (1580—1627) trimisă la sultanul Mustafa de către regele Sigismund al III-lea, este printre primii străini care constată, la 1622, că Focșanii erau „oraș muntenesc“, pitorescul locurilor determinîndu-i să-și așeze tabăra în apropiere „într-o cîmpie minunată“⁵.

Misionarul italian Paolo Bonici, călătorind pe la 1632 prin Moldova, venind de la Adjud, a întîlnit la Focșani un pod peste Siret (în realitate Milcov) cu două porți, jumătate de oraș aparținînd Moldovei iar cealaltă Țării Românești⁶.

Jurnalul soliei poloneze a lui G. Krasinski, trimisă la Constantinopol în 1636 și consemnat de un anonim, a reținut că Focșanii erau un orașel divizat în două de un rîu „sau mai bine zis o baltă peste care se afla un pod de piatră“. Solia a fost impresionată de ospitalitatea cu care a fost întîmpinată în partea munteană a orașului⁷.

Solia poloneză a lui Wojcieh Miaskowski (1640) menționează orașelul Focșani străbătut pe la mijloc de riul Milcov, reținînd ospitalitatea cu care a fost întîmpinată⁸.

² P. Cernovodeanu, *Călătoria lui Henry Cavendish în țările române la 1589*, în „Anuarul institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol, tom. VII, 1970, Iași, p. 274.

³ *Călători străini despre țările române*, vol. III, Editura științifică, București, 1971, p. 561.

⁴ *Ibidem*, vol. IV, Editura științifică, București, 1972, p. 233.

⁵ P. P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, Cultura națională, București, 1930, p. 19.

⁶ „Diplomatarium italicum“, II, Roma, 1930, p. 333. Foxanī, quale ha un ponte sopra il Siret con dua ports por esser l'ameta della citta di Moldavia, et l'ameta di Vallachia.

⁷ P. P. Panaitescu, *op cit.*, p. 20.

⁸ *Ibidem*, p. 39.

Relatarea altei solii, conduse de Achacy Tazzycki (1640), nu aduce alte elemente noi⁹.

Negustorul italian Bartolomeo Locadello, candidat fără succes la domnia Moldovei, în „Descrierea pe scurt a Țării Românești” (1641) nu s-a oprit în mod deosebit asupra Focșanilor însă, îl situează printre principalele orașe ale Țării Românești, după Gherghița Buzău și Rimnic¹⁰.

Misionarul Marco Bandini (cca. 1593—1650), aflat în Moldova ca administrator al bisericii catolice, cu unele întreruperi între anii 1644—1650, într-o amplă lucrare cunoscută sub numele de Codex Bandinus, deși redă multiple detalii despre orașele moldovene e lapidar când se referă la Focșani. Despre acesta scria la 10 decembrie 1644 că prin mijlocul său „trece un mic piriu, desparte și deosebește cele două țări : Valahia și Moldova”¹¹.

Starețul rus Arsenie Suhanov, deși în 1650 a trecut în două rînduri prin Focșani, la 4 aprilie și 4 octombrie n-a consemnat în jurnalul său decît că Focșanii erau „orașul de la granița Țării Românești”¹².

Paul de Alep a sosit în Focșani la 21 octombrie 1653 trecînd prin tirguri și sate părăsite de locuitori cari, spre a-și găsi mai multă siguranță se refugiaseră în munți și păduri. „Ultimul punct de la granița Moldovei” Focșanii i-au apărut lui Paul de Alep ca un „oraș mare”. O dovadă în plus că orașul devenise o importantă așezare urbană este că înalta personalitate a rămas aici 31 de zile¹³.

Una din cele mai impresionante relatări din acest secol despre Focșani a lăsat fără îndoială Evlia Celebi (1611—1684 ?) în a sa cunoscută Sey ahatname (carte de călătorii). „Marele oraș Focșani” este format de fapt din „două orașe mari” despărțite de riul Milcov. În ambele se încasează vamă de la cei ce vin sau pleacă, veniturile provenite pe această cale ridicîndu-se la suma de 200.000 guruși. Orașul a fost distrus de tătari în 1659 dar între timp s-au clădit case noi ce-l înfrumusețază fiind „Construcții foarte frumoase”. Celebi aprecia că se aflau atunci, în acea perioadă de refacere 5000 de case „acoperite cu șindrilă și trestie, joase și cu etaj, dar cele mai multe sînt joase”. În fiecare din cele 2 părți ale orașului se aflau cîte 7 mănăstiri de piatră (cifră evident exagerată) care s-au utilizat ca loc de refugiu și luptă împotriva invadatorilor. În ultima vreme s-a ridicat mănăstirea Sf. Ioan ce distribuie pîine și ciorbă sărmanilor și călătorilor.

Satele din jurul Focșanilor erau bogate și frumoase determinînd implicit ca și orașul să devină „tot mai bogat și frumos”.

Viața economică a Focșanilor era, după Celebi, deosebit de intensă. El aprecia că în oraș existau 500 de dughene (cifră evident exagerată)

⁹ *Ibidem*, p. 49—50.

¹⁰ *Călători străini despre țările române*, vol. V, Editura științifică, București, 1973, p. 34.

¹¹ *Ibidem*, p. 308.

¹² *Ibidem*, p. 405, 407.

¹³ *Ibidem*, vol. VI, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 103—104, 156.

în care se vindeau numeroase mărfuri și se găseau multe lucruri lucrate cu fire de aur. Interesantă e relatarea lui Celebi despre bilciul de vară, din luna iulie, de la Focșani care, e prezentat ca un adevărat târg internațional. După opinia sa vin peste 100.000 de oameni cu mărfuri din toate colțurile lumii chiar din America și China și-și expun mărfurile în mii de dughene din nuiele. Timp de 40 de zile se vînd stofe scumpe, mătăsuri și pinzeturi, iar timp de 3 zile și nopți se organizează veritabile serbări cu luminații de mii și mii de candelă, felinare, torțe, făclii, iar muzicanți și cîntăreți din diferite țări prezentau un abundent calidoscop muzical¹⁴. Desigur, cum lesne se poate remarca, dincolo de exagerările frapante se poate distinge hărnicia focșănenilor de a reface distrugerile lăsate de invadatori. Construindu-și chiar clădiri cu etaj, dispunînd de numeroase „dughene de piatră”. Înflorirea economică a orașului e influențată de bogăția satelor din jur și de cele 2 bilciuri anuale ce cunoșteau o amplă participare a negustorilor din țările din jur.

Un element important despre Focșani aducea la 1687 misionarul Vito Rilutio, care observa la 1687 că în oraș trăiau mai mulți catolici de diverse naționalități pe care n-a găsit necesar să le menționeze, fiind probabil unguri și germani¹⁵.

În fine la 1700 solia poloneză a lui Rafael Leszczynski consemna lapidar că Focșanii era „oraș muntenesc”¹⁶.

În secolul al XVII-lea întîlnim aprecieri mai numeroase și variate despre Focșani, fiind relevate activitatea sa dar și dramele trăite de populație ca urmare a războaielor de cotropire duse de Austria habsburgică, Rusia țaristă și Turcia. Expansiunea țarismului care făgăduia eliberarea Moldovei dar care în realitate urmărea anexarea acestei, politica similară dusă de Austria și împotrivirea Turciei au generat, se știe pustiitoare războaie cu incalculabile pierderi pentru poporul român. Acest greu tribut l-a dat și populația Focșanilor.

Pe la începutul secolului al XVIII-lea (1707—1708), ieromonahul rus Ipolit Vișenski consemna că drumul de la Adjud la Focșani e dificil de parcurs. Deși orașul e mare, la intrare în partea Moldovei seamănă cu un sat. În oraș trăiau mulți unguri. Partea de oraș ce aparține Țării Românești este mai dezvoltată dispunînd de case frumoase, de oameni înstăriți ce umblau bogat îmbrăcați. Explicația era în cuantumul mai redus al dărilor. În oraș erau trei mănăstiri și mai multe biserici iar în afara orașului, printre vii, încă două mănăstiri. Cele din partea munteană erau mai bine dotate, mai bogate. Cine trecea din Moldova în Țara

¹⁴ *Ibidem*, p. 728—730; vezi și „Buletinul Comisiei istorice a României”, XII, 1932, p. 5—56; *ibidem*, XVI, 1937—1938, p. 247—281.

¹⁵ „Diplomatarium italicum”, I, Roma, Libreria di Scienze e lettere, 1925. În Fosciano, citta situata sopra, d'un fiume, la meta e soggetta al Principe di Valachia, l'altra meta a quello di Moldavia, vi sono molti cattolici di diverse nationi.

¹⁶ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 107.

Românească nu era „extrădat“ deoarece „domnul munteniei e mai puternic“¹⁷.

Anton Maria del Chiaro, după ce nota că la Focșani sînt puncte de vamă, menționa principalele orașe ce erau conduse de căpetenii alese dintre marii boieri între care erau: Tîrgoviște, Cerneți, Focșani, Ploiești¹⁸.

Peste două decenii, un negustor anonim rus sublinia, în anul 1739, economia prosperă a Focșanilor: aici se găseau tot felul de produse, exista deci o aprovizionare optimă, un număr apreciabil de negustori. Dintre produsele ce se găseau în abundență, pe primul loc, firesc, era vinul¹⁹.

Un martor ocular al invaziei lui Münnih, Constantin Dapontes, consemna că locuitorii Focșanilor supuși la o profundă teroare de către turci au fost nevoiți să se refugieze în munți. În plus, la 22 septembrie 1739, frații Cantemir, cu un număr de ruși și cazaci, au prădat mănăstirile, bisericile, prăvăliile și locuitorii. Focșanii erau două localități distincte cu 20.325 locuitori²¹.

Misionarul Andrea Patai, întocmind o listă a localităților din Moldova în care se aflau catolici de origine maghiară, află 26 în total, dintre care la numărul de ordine 24 situaiază Focșanii (Foksin)²².

Raguzanul Ruggiero Giuseppe Boscovich constata la 1761 în al său „Giornale di un viaggio da Constantinopoli in Polonia“ că, mai importantă decît stărostia de Cernăuți, era cea de la Focșani²³.

Doctorul rus Gustav Orraeus, aflat la noi în timpul dominației din anii 1769—1774, a consemnat în lucrarea sa „Descriptio pestis que anno MDCCCLXX in Iassia et MDCCXXI in Moscova grassata est“ și unele referiri la Focșani. Astfel, la detașamentele militare situate la Focșani, epidemia de ciumă s-a manifestat mai blînd. În vara anului 1772, cînd suita țaristă în frunte cu Orlov a sosit la Congresul de la Focșani, atît în oraș, cît și în satele din apropiere, teribila epidemie făcea încă victime. Spre evitarea molipsirii locuitorii se refugiau în munți sau în

¹⁷ Gheorghe G. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, Inst. Ist. naț., București, 1947, p. 79—80.

¹⁸ *Revoluțiile Valahiei* de Anton Maria de l'Chiaro Fiorentino, trad. S. Cristian, Iași, Viața românească, 1929, p. 10; Gh. C. Teodorescu, *Mărturii geografice despre țările noastre de la Herodot pînă la Wilkinson; 450 î.e.n. — 1820*, Buzău, 1942, p. 59.

¹⁹ Gh. C. Bezviconi, *op. cit.*, p. 105.

²⁰ Constantin Dapontes, *Ephémérides Daces ou Cronique de la guerre de quatre ans (1736—1739)*, tom. II, Paris, Ernest Leroux. Editeur, 1881, p. 362, 364, les deux frères Cantemir, Constantin et Dumitrascu, s'étaient rendus a Focșani le 22 courant, au matin avec un certain nombre de Russes et de Cosaques, et qu'ils avaient pillé, monasteres, eglises, boutiques, habitations, fait prisonniers l'ispravnic de la ville, sa soeur Roxandre, le Capitaine Pavlakis et le vames Canakis.

²¹ *Ibidem*, p. 362, nota 1, 4.

²² „Diplomatarium italicum“, IV, Roma, 1940, p. 199.

²³ „Uricarul“, XXIV, p. 314. Un alta starostia molto piu considerabile di questa, che e quella di Foczan sulla frontiera della Vallachia e molto poco lontana dalla frontiera de la Transilvania.

conace, fixînd străji, înarmate ce interziceau, prin împuşcături apropierea străinilor ²⁴.

Jean Louis Carra (1743—1793) în a sa „Histoire de la Moldavie et de la Valachie avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux Provinces“ observa la 1781 că Focşanii aveau înainte de război (1769—1774) o piaţă însemnată, o vie activitate negustorească. În ultima confruntare ruso-turcă oraşul a fost incendiat de către turci. Cu toate acestea oraşul încă dispunea de mai multe edificii, între care, numai în partea Munteniei se aflau şase biserici pe cărămidă, opt de lemn şi o mănăstire închinată. Mergînd pe linia amănuntelor Carra dă coordonatele geografice ale oraşului de pe Milcov: 45° 38' 50" latitudine şi 44° 42' 30" longitudine faţă de meridianul Greenwich sau 24° 42' 50" faţă de observatorul de la Paris ²⁵.

Izbucneşte însă un nou război ruso-turc şi, prin 1789, geologul austriac Haquet observă una din urmările imediate ale confruntării militare: un Focşani în flăcări ca şi alte localităţi de altfel ce aveau să fie greu încercate ²⁶.

La un an de la încheierea păcii, în 17 iulie 1793, Heinrich Cristoph von Reimers în a sa „Reise der Russischkaiserlichen ausser ordentlichen Gesandtschaft an der othomanische Pforte im Jahr 1793“ descrie ruinele mai multor biserici şi mănăstiri. Se înţelege deci, că o soartă similară au avut-o şi alte clădiri din cele două părţi ale oraşului. În Focşanii Munteniei călătorul a trecut pe o stradă podită — un fel de pavare cu birne pentru combaterea noroiilor şi uşurarea circulaţiei ²⁷.

Alt rus de origine germană, Johan Cristian Struve, în „Reise eines jungen Russen von Wien in die Krimm“, nota în 1793 că Focşanii, ca şi Bîrladul, fusese incendiat de către turci şi, la un an de la încheierea păcii, „Multe din casele dărimate nu se ridicaseră încă din cenuşa lor“. E greu să-ţi opreşti un sentiment de jale la vederea tuturor acestor pustii ²⁸.

Armeanul Hugas Ingigiam în masiva lucrare „Geografia celor patru părţi ale lumii (11 volume, Veneţia 1802—1808) prezintă cîteva ştiri şi despre Focşani, ce-l consideră un oraşel de şes, ce număra 6—7000 locuitori. Între aceştia sînt mulţi armeni care au vreo 200 de case şi două biserici de piatră, una în Focşanii Munteniei, alta în Focşanii Moldovei. Oraşul numără şase biserici din piatră, opt din lemn şi o mănăstire. Înainte de războiul din 1769—1774 în Focşanii exista un comerţ inflo-

²⁴ Contribuţii la studiul legăturilor medicale româno-ruse, ESPLS, 1952, p. 48-05.

²⁵ J. L. Carra, *Istoria Moldaviei şi a României*, trad. N. T. Orăşanu, Bucureşti, Imprimeria naţională a lui Iosif Romanov et Co, 1857, p. 162, 290.

²⁶ N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, Ediţia II, vol. III, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1929, p. 29.

²⁷ Gh. Cardaş, *Sfîrşitul veacului al XVIII-lea în ţările noastre după descrierea călătorului Heinrich von Reimers*, în „Prietenii istoriei literare“, I, 1931, p. 124—125.

²⁸ N. Iorga, *Sfîrşitul veacului al XVIII-lea în ţările noastre în „Arhiva“, An. III, nr. 4—5, 1892, p. 210. Gîrge Pascu, Călători străini în Moldova şi Muntenia în secolul XVIII, Iaşi, Inst. de arte grafice Brawo, 1940, p. 134.*

ritor însă turcii au ars totul. Remarcă și el, ca și Celebi, că toamna are loc „un bare bilci” însă nu dă și alte detalii. În preajma Focșanilor — nota Ingigian — se face un vin bun²⁹.

După distrugerile repetate suferite în cursul celor trei războaie ruso-turce Focșanii intrau în secolul al XIX-lea cu aceeași alură medie-vală așteptînd parcă înoirile ce întîrziiau să apară. Dar, în locul înoirilor atît de necesare, este declanșat, în 1806, un nou război ruso-turc. Prin 1807, contele Alexandru de Langeron găsește țara ruinată. Mai multe orașe între care Focșani, Rîmnic, Buzău sînt pustii, locuitorii lor fiind refugiați la munte³⁰. Doi ani mai tîrziu, în 1809, francezul Moriolles, asista la faimosul bilci din Focșani, dar nu mai întîlnește lucruri deosebite, ca Evlia Celebi, ci doar o oarecare bună dispoziție generată de căderea unora din scrînciob, întîmpinați cu rîsete de către femeile prezente³¹.

Englezul William Mac Michael (1784—1839) a sosit în Focșani la 14 ianuarie găsind orașul „pitoresc”. În oraș și în împrejurimi trăiau mai mulți supuși britanici protectorul lor fiind numit staroste de Putna. Orașul, deși mic, avea 24 de biserici. Populația Focșanilor și a satelor vecine a fost mult diminuată de ciuma izbucnită în urmă cu doi ani. La vamă, spre a preveni incidentele — între mulțimea de curieri care vin sau pleacă în Rusia se găseau 24 de soldați turci comandați de doi ofițeri inferiori ce erau încartiruiți în oraș. La Odobeștiul, aflat la 3 ceasuri depărtare, se făcea un vin alb cu gust plăcut ce se vindea cu 10 parale oca dar, cea mai mare cantitate se exporta în Rusia.³²

Funcționarul consulatului rusesc din Muntenia, Ignatie Iakovlenko, scria la 30 mai 1821, că turcii din Brăila au ars o parte din Focșani motivînd că în oraș s-ar fi ascuns răsculați. Și fărâdelegile continuă. În iulie a fost arestat Alexandru Niculescu, ispravnicul Focșanilor, pe motiv că ar fi tănuît un arnăut căutat de turci și că era rusofil. De reținut că, pentru a fi scos din lanțuri, a plătit suma de 12.000 lei³³.

Căpitanul austriac Radisits raporta la 12 aprilie 1822 superiorilor săi că Focșanii erau un oraș împărțit în două de riul Milcov, partea cea mai frumoasă aparținînd Moldovei și numărînd circa 270 case. În partea nordică a orașului se afla mănăstirea întărită Samuil apreciată de ofițerul austriac a fi un important punct strategic.³⁴

²⁹ Hugas Ingigian, *Mărturii armenesti despre români, Valahia și Moldavia, Veialetele guvernate de principii străini*, în An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. S. III, tom. IX, 1929, p. 310—311.

³⁰ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Ediția II, vol. III, Editura Casei Școalelor, București, 1929, p. 43.

³¹ *Ibidem*, p. 143—144.

³² N. Iorga, *Un călător englez în țările românești înainte de Eterie*, în „Arhiva”, an. VII, nr. 1—2, 1896, p. 27—28.

³³ Gh. G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 233—35 ; 248.

³⁴ Ion I. Nistor, *O descriere a Principatelor române din 1822*, în „An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist.”, S. III, tom. XXI, p. 375.

Scriitorul rus Mihailovski-Danilevski consemna în 1829 că a evitat să intre în Focșani întrucât aici bîntuia o cîumă violentă care a secerat o treime din cei 2000 de locuitori ai orașului.³⁵

Caretașul german Ernest-Christof Döbel venit în Focșani în aprilie 1831, e găzduit prietenește de un caretaș din Schwerin. După o plecare la Bîrlad, la fabrica de trăsuri a lui Andriko Mamaki, se întoarce în Focșani dar aici surpriză: în oraș s-a incubat holera și reușește să pătrundă în tîrg prefăcîndu-se că-i curier țarist.³⁶

Botanistul Iulius Edel a găsit în 1835 un Focșani pavat considerîndu-l ca un oraș comercial de categoria a II-a. Majoritatea caselor sînt din lemn și se află mai mulți negustori decît boieri. Există și o școală publică instalată într-o clădire sărăcăcioasă, directorul acesteia, Paulini, fiind nemulțumit de salariul prost și de ambiția clerului de a dirija ca mai înainte, procesul de învățămînt. Orașul avea doi ispravnici și biserici pictate pe dinafară adesea cu culori țipătoare.³⁷

Rusul A. de Demidov, în scrierea sa „Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Exécuted en 1837“, dedicată țarului Nicolae I, s-a străduit să acrediteze ideea că Regulamentul Organic a fost o adevărată mană cerească pentru Moldova și Țara Românească. În acest scop menționează că s-au instituit municipalități, între care și la Focșani, asigurîndu-se iluminarea străzilor noaptea, apărarea împotriva incendiilor etc. Intrînd în detalii, Demidov arată că balanța eforiei Focșanilor a fost excedentară astfel: 1834—2781 piaștri; 1835—9625 piaștri; 1836—17.629 piaștri; 1837—36.188 piaștri. La recensămîntul contribuabililor în 1837, s-a constatat că districtul Putna avea 21.746 contribuabili.³⁸

Mai obiectivi, clericii scoțieni Andrew A. Bonar și Robert McCheyne notau că, la 14 septembrie 1839 au poposit în Focșani, oraș așezat printre pomi și împodobit cu clopotnițe de tinichea strălucitoare. Există un hotel, cu nume important, „Hotel de France“, ținut de un spaniol. La graniță existau soldați de pază dar care nu știau carte. În oraș trăiau circa 60 de familii de evrei polonezi care aveau două sinagoge și patru profesori plătiți pentru a le asigura educația copiilor.³⁹

Sîrbul Ioachim Vuici, ajuns la Focșani în 12 iunie 1842, constata că orașul avea vreo 2000 case cu 9000 locuitori — majoritatea români, dar și cîțiva greci, macedoneni, armeni, germani și un număr mare de evrei. Există o piață mare cu multe prăvălii în jur. Poliția este organizată

³⁵ Gh. G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 269.

³⁶ „Propilee literare“, an. III, nr. 7, din 1506.1928, p. 10.

³⁷ D. Ciurea, *Știri istorice relative la Moldova din jurnalul inedit al botanistului Iulius Edel (1835)*, în „Studii și cc. șt.“, VI, 1955, nr. 1—2, Iași, p. 59.

³⁸ A. de Demidov, *O călătorie în Principatele Române*, trad. V. Ghibaldan București, ed. Lib. Alcalay et co, f.a., p. 109—110, 125.

³⁹ A. Lapedatu, *Doi misionari scoțieni în țările noastre acum o sută de ani*, în An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. S. III, tom. XV, p. 185; id. *Evreii în țările noastre acum o sută de ani după relatările a doi misionari scoțieni*, în An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. S. III, tom. XV, 1934, p. 204.

după model rusesc, orașul fiind împărțit în 4 părți — fiecare cu conducătorii, funcționarii și judecătorii lor. Fiind oraș de graniță și vamă, în Focșani se utilizau atât monede austriece cât și turcești.⁴⁰

În preajma Unirii Focșanii aveau, după N. Skeene — 25.000 locuitori⁴¹. Prin 1852—1853, aici s-a încercat să se creeze o întreprindere de stearină⁴² iar, după congresul de la Paris, aici urmau să aibă loc activitatea comisiei de la Focșani⁴³. Încheiem, menționînd că V. Appert observa prin 1854 că în județ exista o școală de băieți cu 22 elevi și un spital creat încă din 1843 cu 24 paturi avînd un venit de 17.549 lei⁴⁴.

Cu acest stadiu Focșanii intră în 1859, anul împlinirii marelui ideal național, cînd Milcovul nu mai despărțea, cum făcuse de secole, cele două țări surori ci le unea pentru totdeauna.

Odată cu aceasta orașul Focșani începea o viață nouă, pe noi coordonate ce va fi evidențiat cu alte prilejuri.

FOKSCHANI GESEHEN VON FREMDEN REISENDEN

(ZUSAMMENFASSUNG)

Auf grund deren von bekanten reisenden berichtet die auf ihrem weg durch die Moldau und Walachei reisten ist die Entwicklung des Ortes Fokschani von Dorf (1589) bis zu einem der Bedeutesten Städten der Moldau (A. Demidov) beschreiben.

Der Artikel verwertet die Arbeiten einiger Fremden denen wir nemen Henry Cavendish, S. Twardowski, Paul von Alep, Evlia Celebi, Boscovich, J. L. Cara, A. Von Langeron, Ioachim Vuici und andere. Aus den Berichten nehmen wir heraus das obwohl widerholte mahle in den Russisch-Türkischen Kriegen zerstört. So haben die Bewohner von Fokschani in Friedenszeit ihre Siedlung doch wieder aufgebaut und auf diesem weg sich weiter entwikelte.

⁴⁰ Ștefan Berechet, *Călătoria lui Ioachim Vuici prin Țeștișana, Muntenia, Moldova și Basarabia*, București, Editura Librăriei Pavel Suru, f.a., p. 40.

⁴¹ N. Iorga, *op. cit.*, vol. III., p. 108.

⁴² Thibault Lefebvre, *Etudes diplomatiques et economiques sur la Valachie*, Paris, Guillaumin et le, Libraires-Editeurs, p. 266.

⁴³ W. Derblich, *Land und Leute der Moldau und Walachei*, Prag, Rober & Markgraf, 1859, p. 116.

⁴⁴ N. Iorga, *op. cit.*, vol. III, p. 274.